

دستگاه گوارش

هدف کلی

شناخت دستگاه گوارش طیور

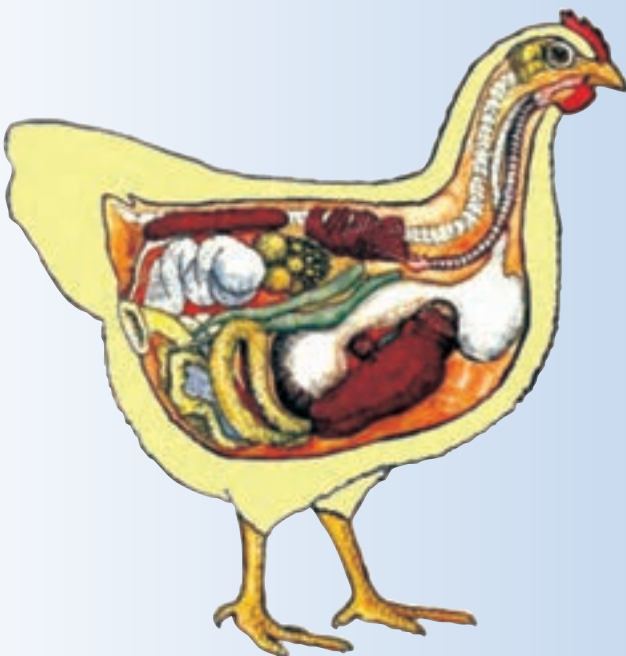
هدف‌های رفتاری

در پایان این فصل هنرجو باید بتواند:

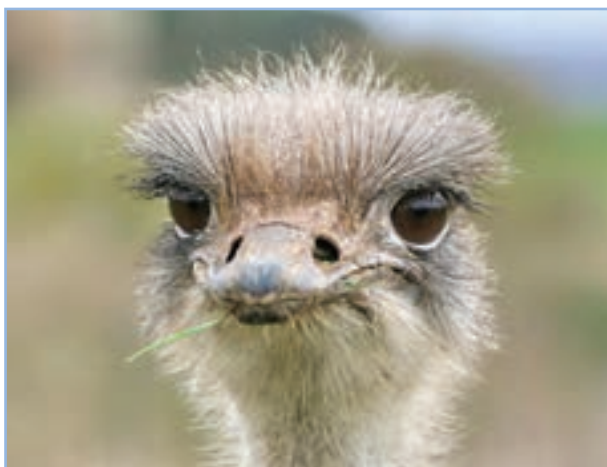
- ۱- قسمت‌های مختلف دستگاه گوارش را شناسایی کند.
- ۲- وظایف قسمت‌های مختلف دستگاه گوارش را بیان کند.

پیش‌آزمون

- ۱- معده مرغ چند قسمتی است؟
- ۲- روده بزرگ طیور شامل چه قسمت‌هایی است؟
- ۳- آیا ادرار و مدفوع پرندگان با هم مخلوط می‌شود؟

حلق تا پیش معده ادامه دارد. (شکل های ۲-۳ و ۸-۳) این لوله در اواسط مهره های گردن (مجاور مهره پنجم گردن) گشاده شده، کیسه ای به نام (چینه دان) را به وجود می آورد. سپس لوله مری به حالت اولیه خود برگشته تا پیش معده ادامه می یابد. دیواره مری و چینه دان از چهار لایه تشکیل شده است که به ترتیب از خارج به داخل عبارتند از: لایه سروزی، لایه عضلانی (طولی و حلقوی)، لایه مخاطی و لایه زیر مخاطی.

شکل ۱-۳ - نوک و بینی شتر مرغ

شکل ۲-۳ - کام و مری مرغ

دستگاه گوارش طیور در مقایسه با دستگاه گوارش سایر حیوانات تفاوت های ویژه ای دارد.

اندازه دستگاه گوارش طیور، بستگی به اندازه جثه، نوع و میزان غذای مصرفی و گونه پرند دارد. دستگاه گوارش در مرغ های مادر بزرگ تر از جوجه های گوشتی است. همچنین در بعضی پرندگان نظیر شتر مرغ دستگاه گوارش، بسیار بزرگ تر از پرندگان کوچک می باشد.

۱-۳- قسمت های مختلف دستگاه گوارش

۱- دهان^۱ (حفره دهانی - حلقی): دهان در طیور فاقد لب و دندان است و کام نرم در طیور وجود ندارد. حفره دهانی در این حیوانات به وسیله منقارها از محیط بیرون جدا می شود. منقارها به صورت ۲ منقار سخت و شاخی هستند که بر روی هم قرار گرفته و از عقب به هم متصلند. منقار پایین به استخوان دندانی پایین (آرواره پایین) و منقار بالا که انتهای نوک آن مقداری به طرف پایین خمیده است به استخوان فک بالا متصل می باشد. سوراخ بینی در طیور در سطح پشتی منقار بالا قرار دارد. بنابراین حفره دهانی در طیور از بالا به وسیله کام سخت و از طرفین به وسیله گونه ها و در جلو به وسیله منقارها محدود می شود. کام سخت در سقف حفره دهان دارای سوراخی در وسط است که به حفره های بینی ارتباط دارد. همچنین در پرندگان هر دو فک بالا و پایین حرکت دارد اگر چه حرکت فک بالا بسیار کمتر است. (شکل های ۱-۳ و ۲-۳)

۲- زبان: در طیور مثلی شکل است و دارای تیغه هایی در آن طرفین می باشد. این تیغه در حرکت غذا به طرف حلق و مری نقش مهمی دارند. با توجه به اینکه طیور فاقد قدرت مکش در دهان خود هستند این حالت زبان در تغذیه آنها بسیار مؤثر می باشد.

۳- مری^۲: لوله ای است قابل انعطاف و عضلانی که از

شکل ۳-۳ - پیش معده و سنگدان مرغ

شکل ۳-۴ - دوازدهه (دئودنوم)

شکل ۳-۵ - ژژنوم

سطح داخلی چینه‌دان از سلول‌های مخاطی پوشیده شده است. این سلول‌ها دارای ترشحات مخاطی می‌باشند.

۴- معده^۱: معده در طیور شامل دو قسمت است:

● پیش معده^۲ (معده غده‌ای)

● معده ماهیچه‌ای یا سنگدان^۳

الف: پیش معده (معده غده‌ای): عضوی دوکی شکل

است که در قسمت چپ حفره بدن قرار دارد. کار اصلی معده حیوانات را در طیور، پیش معده انجام می‌دهد. محل اتصال پیش معده و معده ماهیچه‌ای را تنگه^۴ گویند.

در سطح داخلی پیش معده طیور برجستگی‌هایی وجود دارند. این برجستگی‌ها حاوی غدد ترشحی هستند و ترشحات خود را به داخل پیش معده می‌ریزند. این ترشحات شامل اسید معدی و آنزیم‌های هضم کننده پروتئین می‌باشند. در حالی که سطح داخلی تنگه هیچ‌گونه برجستگی و یا چین خوردگی ندارد.

ب: سنگدان (معده ماهیچه‌ای): دیواره معده ماهیچه‌ای

بسیار سفت و ضخیم است ولی ضخامت آن در سطح پشتی بیشتر از سطح شکمی آن می‌باشد. محل قرار گرفتن آن در حفره شکمی در زیر استخوان خاجی می‌باشد. دیواره داخلی آن از لایه ضخیمی از بافت مخاطی تشکیل شده و محکم به لایه زیرین خود (لایه عضلانی) چسبیده است. (شکل ۳-۳) عمل اصلی سنگدان آسیاب کردن مواد غذایی خرد شده می‌باشد.

۵- روده باریک^۵: بعد از سنگدان قرار گرفته و مانند

روده باریک حیوانات پستاندار از سه قسمت دئودنوم^۶ (دوازدهه)، ژژنوم^۷ و ایلیوم^۸ تشکیل شده است. ولی مرز بین این قسمت‌ها دقیقاً مشخص نیست و کل آنها را روده باریک در نظر می‌گیرند.

(شکل‌های ۳-۴، ۳-۵، ۳-۶) ساختمان روده باریک از سه لایه تشکیل شده است. لایه داخلی آن مخاطی است و دارای پرزهایی است که در جذب و حرکت مواد غذایی مؤثر است. طول

۱- Stomach

۲- proventriculus

۳- Gizzard

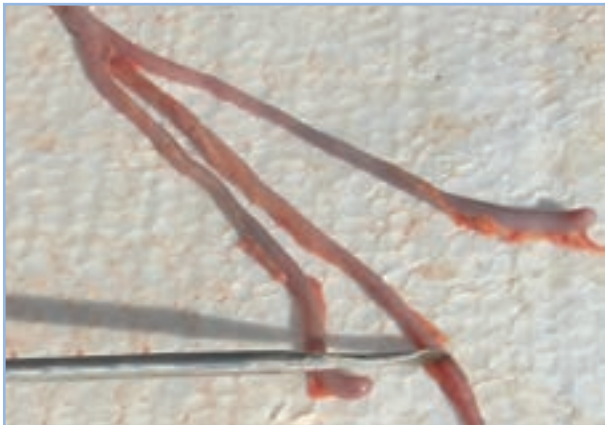
۴- Isthmus

۵- Small Intestine

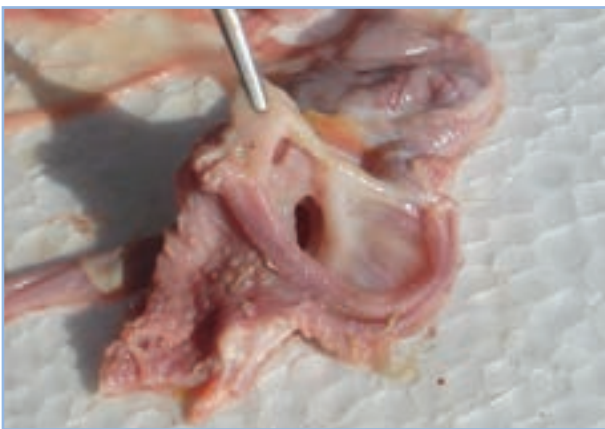
۶- Deodenum

۷- Jegenom

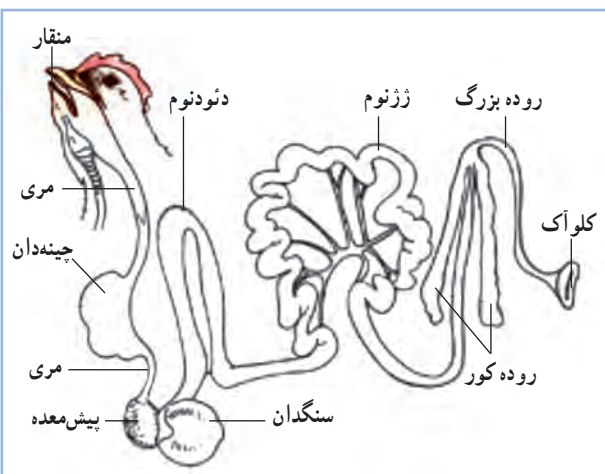
۸- Ileum

شکل ۳-۶- ایلنوم و روده های کور

شکل ۳-۷- کلوآک

شکل ۳-۸- دستگاه گوارش طیور

روده باریک مرغ ۱۶۰ تا ۱۷۰ سانتی متر است.

۶- روده بزرگ^۱: روده بزرگ در طیور شامل یک جفت زایده به نام روده کور^۲ (سکوم) و یک بخش کوتاه و مستقیم به نام راست روده^۳ (رکتوم) است که به کلوآک^۴ ختم می‌شود (شکل‌های ۳-۶ و ۳-۸).

وظیفه اصلی روده بزرگ جذب آب از مدفوع و جذب اندک بعضی از مواد غذایی هضم شده می‌باشد.

۷- روده کور: به صورت دو زایده به طول ۱۴ تا ۲۳ سانتی متر در دو طرف راست روده قرار دارد. این دو زایده در محل اتصال روده باریک به روده فراخ به آنها متصل می‌شوند (شکل ۳-۶). روده کور دارای میکروب‌هایی است که سلولز موجود در مواد غذایی را هضم کرده و در نتیجه گلوکز و ویتامین‌های گروه B و K را تولید می‌کنند.

۸- کلوآک: آخرین قسمت دستگاه گوارش طیور می‌باشد. کلوآک به عنوان حفره مشترک بین دستگاه تولید مثل، دفع ادرار و مدفوع می‌باشد. کلوآک شیپوری شکل و دارای دو ناحیه گوارشی و ادراری - تناسلی است. ناحیه گوارشی آن به راست روده متصل بوده و محل تجمع مدفوع می‌باشد. در انتهای این ناحیه اسفنکتری وجود دارد که باعث نگهداری و تجمع مدفوع شده و در موقع دفع باز می‌شود. (شکل‌های ۳-۷ و ۳-۸)

ناحیه ادراری - تناسلی: بعد از اسفنکتر ناحیه گوارشی قرار دارد. در طیور نر مجرای ادراری و مجرای خروجی منی در این ناحیه باز می‌شود. در انتهای ناحیه ادراری تناسلی جنس نر، اجسام فالیک وجود دارد که اندام جفت‌گیری جنس نر می‌باشد. در طیور ماده مجاری خروج منی و آلت جفت‌گیری طیور نر به ناحیه ادراری تناسلی ماده وارد می‌شود. در انتهای کلوآک اسفنکتر مقعد قرار دارد که در تمام حالات به جز در مواقع دفع مدفوع، جفت‌گیری و تخم‌گذاری بسته است. (شکل‌های ۳-۷ و ۳-۸)

۲-۳- فیزیولوژی دستگاه گوارش

دستگاه گوارش در طیور عمل گرفتن غذا، عبور غذا از مجرای گوارش، هضم و جذب و بالاخره دفع مواد زاید را انجام می‌دهد.

طیور بوسیله منقار غذا را می‌گیرند. منقار عضوی شاخی است و عمل لب را در طیور انجام می‌دهد و با مجاری بینی ارتباط دارد.

زبان و نقش آن در طیور: زبان در کف دهان بصورت یک جسم منثلی شکل قرار دارد. اگر چه زبان در پرندگان کارآیی زبان پستانداران را ندارد ولی در انتهای آن پرزهای ردیفی شکلی وجود دارد که به بلع غذا کمک می‌نماید. در داخل مری غدد موکوسی وجود داشته که ترشح آنها سبب سهولت حرکت و روانه شدن غذا به طرف معده می‌گردد. (شکل ۳-۹)

شکل ۳-۹- زبان مرغ

زبان

فاقد چینه‌دان است، بنابراین لازم است که غذای مرغابی به صورت خمیر آبکی و با حداقل خیس‌مانده به حیوان داده شود. (شکل‌های ۳-۸ و ۳-۱۰)

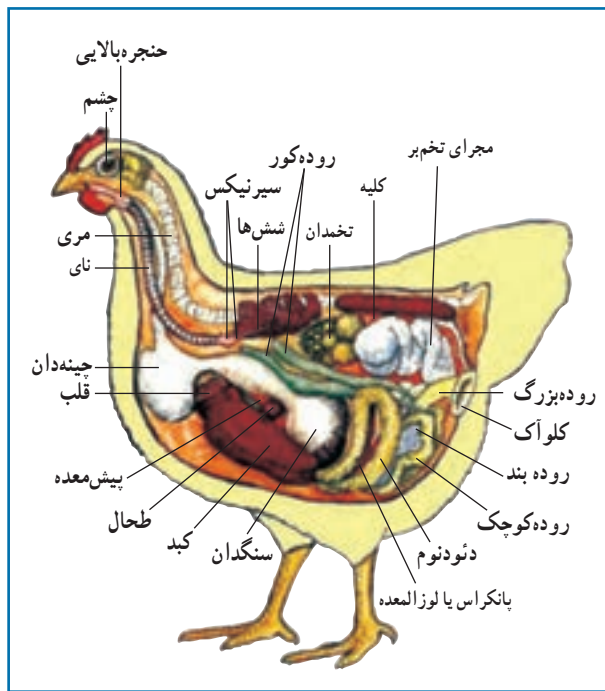
پیش معده: در طی توقف غذا در این قسمت، غذا با ترشحات اسیدی معده و شیره آن آغشته شده و سپس به معده اصلی رانده می‌شود.

سنگدان: عمل این عضو در گوارش پرندگان بسیار مهم است، زیرا همان‌طور که گفته شد طیور فاقد دندان یا عضو خردکننده غذا می‌باشند، بنابراین پس از آن که غذا داخل چینه‌دان نرم شد و در داخل پیش معده با شیره معده آغشته گردید، در داخل سنگدان به وسیله حرکت شدید و انقباضات عضلات خرد می‌شود. معمولاً داخل سنگدان تعدادی سنگ‌ریزه وجود دارد که پرنده به طور طبیعی آنها را همراه غذا یا به طور جداگانه قبل از غذا می‌بلعد، از این رو این سنگ‌ریزه‌ها همراه با انقباضات شدید سنگدان باعث خرد شدن غذا شده و به گوارش غذای پرنده کمک می‌کنند. هنگامی که غذا بخوبی در سنگدان خرد و به صورت یکنواخت و نیمه مایع درآمد به طرف دوازدهه و روده رانده می‌شود.

روده کوچک: روده باریک طیور بر خلاف پستانداران دارای قسمت‌های مشخصی نمی‌باشد. قسمت اول روده باریک را دوازدهه می‌نامند که ترشحات پانکراس و کبد در این قسمت به داخل روده می‌ریزد. جذب غذا به طور عمده در روده کوچک انجام می‌گیرد. غذا در روده به شکل محلول آبکی و قابل جذب در می‌آید. در داخل روده کوچک پرزهای زیادی وجود دارد که باعث گسترش سطح جذب در روده کوچک می‌شود.

کبد: در پرندگان بسیار بزرگ و دارای دو قطعه می‌باشد که قطعه راست بزرگ‌تر و کیسه صفرا به آن متصل است. کبد ترشحات خود را که صفرا می‌باشد در کیسه صفرا جمع کرده و برای خرد کردن چربی‌ها در انتهای دوازدهه به روده و کیسه صفرا

چینه‌دان: وظیفه اصلی چینه‌دان ذخیره غذاست. هر چند ممکن است که عمل هضم روی غذا به مقدار جزئی در چینه‌دان انجام شود. به علت عدم جویدن و توقف غذا در دهان طیور، تأثیر بزاق حیوان در هضم غذا در چینه‌دان صورت می‌گیرد. مرغابی

شکل ۱-۳ - دستگاه گوارش طیور و سایر اندام‌های بدن

فعالیت عملی

شناسایی قسمت‌های مختلف دستگاه گوارش طیور:

مواد و تجهیزات لازم:

لاشه مرغ یا خروس، لوازم تشریح.

در آزمایشگاه و زیر نظر مربی لاشه را با دقت باز کنید

و قسمت‌های مختلف دستگاه گوارش را شناسایی نمایید.

می‌ریزد (شکل ۱-۳). بانکراس نیز در تاخوردگی دوازدهه قرار دارد و رنگ آن قهوه‌ای می‌باشد. (شکل‌های ۳-۴ و ۱-۳) کیسه صفرا^۱: ترشحات خود را به روده کوچک می‌ریزد. (شکل ۱-۳) ترشحات لوزالمعدة و کبد موجب هضم چربی‌ها، پروتئین‌ها و کربوهیدرات‌ها در روده می‌شود. رنگ سبز صفرا به دلیل رنگ‌دانه‌های آن است.

روده کور: روده کور دارای میکروب‌های زیادی می‌باشد. به طوری که این میکروب‌ها سلولز موجود در مواد غذایی را در این قسمت هضم می‌کنند که نتیجه آن تولید گلوکز و همچنین ویتامین‌های گروه B و ویتامین K می‌باشد. مواد حاصل از تخمیر به وسیله میکروارگانیسم‌ها، به ندرت مورد استفاده بدن طیور قرار می‌گیرند.

زیرا از محل اصلی جذب (روده باریک) دور مانده‌اند. اندازه و فعالیت روده‌های کور در پرندگانی که علف‌خوار هستند بیشتر از پرندگان دانه‌خوار و یا حشره‌خوار می‌باشند.

روده بزرگ یا راست روده: این قسمت در حقیقت محل ریختن بقایای هضم نشده غذا است. غذای هضم نشده بوسیله حرکات روده بزرگ به طرف کلواک رانده می‌شود.

کلواک: محلی است که از یک طرف بقایای هضم نشده غذا (مدفوع) و از طرف دیگر ادرار و از طرفی نیز محل اتصال مجرای تناسلی و محل ریخته شدن اسپرم در آن می‌باشد.

مخرج: مواد دفعی پس از این که وارد کلواک شد به طرف مخرج رانده شده و از آنجا دفع می‌شود.

نکته مهمی که باید مورد توجه قرار گیرد این است که چون طول دستگاه گوارش پرندگان کم می‌باشد لذا زودتر گرسنه می‌شوند و نیاز به غذا خوردن در آنها دارای دوره کوتاه‌تری است. یکی از علت‌هایی هم که پرندگان صبح زود بیدار می‌شوند این است که چون در طول شب غذایی دریافت نمی‌کنند در نتیجه صبح زودتر از دیگر حیوانات گرسنه شده و بیدار می‌شوند.

۱- Gall Bladder

آزمون پیمانۀ مهارتی ۳

- ۱- قسمت‌های مختلف دستگاه گوارش طیور را نام ببرید.
- ۲- دیواره مری و چینۀان از چند لایه تشکیل شده است؟ نام ببرید.
- ۳- معده در طیور شامل چه قسمت‌هایی است؟
- ۴- معده حقیقی طیور چه نام دارد؟
- ۵- روده باریک از چه قسمت‌هایی تشکیل شده است؟
- ۶- کلوآک دارای چه نواحی می‌باشد؟
- ۷- وظیفه دستگاه گوارش طیور چه می‌باشد؟
- ۸- نقش منقار و زبان را در طیور شرح دهید؟
- ۹- وظیفه اصلی چینۀان در دستگاه گوارش طیور چه می‌باشد؟
- ۱۰- چرا غذای مرغابی به صورت خمیر آبکی و یا خیسانده باید باشد؟
- ۱۱- نقش پیش معده در دستگاه گوارش طیور را بیان کنید؟
- ۱۲- نقش سنگدان را در دستگاه گوارش طیور شرح دهید؟
- ۱۳- جذب غذا در کدام قسمت از دستگاه گوارش طیور انجام می‌گیرد؟
- ۱۴- وظیفه روده کور را در دستگاه گوارش طیور شرح دهید؟
- ۱۵- وظیفه روده بزرگ و کلوآک را بیان نمایید؟
- ۱۶- چرا پرندگان زودتر گرسنه می‌شوند؟

دستگاه تولید مثل

هدف کلی

شناخت دستگاه تولید مثل طیور

هدف‌های رفتاری

در پایان این فصل هنرجو باید بتواند:

- ۱- تولید مثل را تعریف کند.
- ۲- لاشه مرغ را کالبد گشایی کند.
- ۳- ساختمان قسمت‌های مختلف دستگاه تولید مثل نر و ماده را تعریف کند.
- ۴- قسمت‌های مختلف دستگاه تولید مثل نر و ماده را شناسایی کند.
- ۵- نقش هر یک از حیوانات نر و ماده را در تولید مثل بیان کند.
- ۶- وظایف هر یک از قسمت‌های دستگاه تولید مثل نر و ماده را بیان کند.
- ۷- نحوه تشکیل تخم مرغ را بیان کند.
- ۸- قسمت‌های مختلف تخم مرغ را نشان دهد.
- ۹- جنین مرغ را در روزهای مختلف جنینی مشاهده کند.

پیش‌آزمون

- ۱- چرا بیضه‌ها در خروس داخل بدن قرار دارند؟
- ۲- مهمترین وظیفه تخمدان چیست؟
- ۳- قسمت‌های مختلف تخم مرغ را نام ببرید.

بیضه راست است. هر بیضه از تعداد زیادی لوله‌های سیلندری شکل تشکیل شده که به آنها لوله‌های سمینی فر (منی‌ساز) گویند. وظیفه اصلی بیضه‌ها تولید اسپرم^۲ است.

سلول‌های اسپرماتوزوئید (اسپرم) از یک سر کشیده و گردن و دم تشکیل شده و در مایع منی شناورند.

۲- مجرای منی بر: مایع منی به همراه اسپرم‌ها بوسیله کانال دفران (مجرای منی‌بر) به کلواک برده می‌شوند. کلواک از سه قسمت تشکیل می‌شود که به وسیله پرده افقی از هم جدا می‌شوند. در قسمت وسطی برجستگی کوچکی وجود دارد که به منزله آلت تناسلی جنس نر می‌باشد و کانال دفران در کنار آن باز می‌شود و در هنگام جفت‌گیری کلواک جنس نر روی کلواک ماده قرار می‌گیرد و مایع انزال بوسیله این برجستگی به داخل اویدوکت که مدخل آن در دیواره کلواک ماده قرار گرفته می‌ریزد.

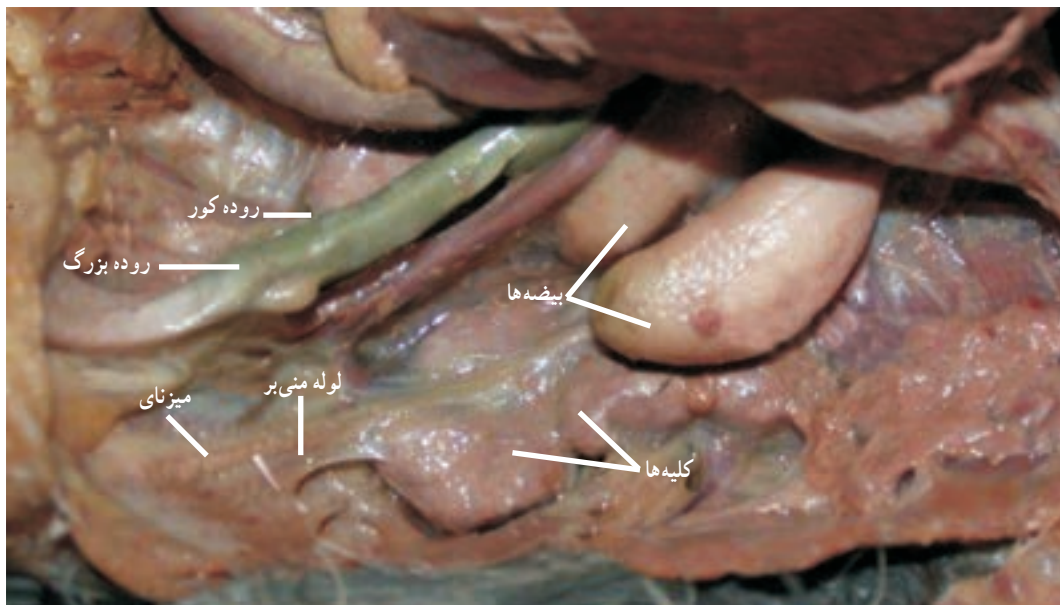
دستگاه تولید مثل پرندگان دارای اختلافاتی با دیگر جانداران به ویژه پستانداران می‌باشد.

۴-۱- دستگاه تولید مثل نر

دستگاه تولید مثل جنس نر، شامل بیضه‌ها و مجرای منی بر است.

۱- بیضه: بیضه‌ها از دو عضو کوچک بیضوی شکل تشکیل شده‌اند که در انتهای جلویی کلیه و در دیواره پشتی بدن آویزان هستند. (شکل ۱-۴) بر خلاف پستانداران که بیضه‌ها در داخل کیسه بیضه قرار داشته و خارج از بدن است، بیضه‌های خروس در داخل بدن و بدون پوسته می‌باشند، زیرا عمل اسپرم‌سازی در خروس در دمای بدن انجام می‌گیرد.

رنگ معمولی بیضه‌ها زرد است ولی در برخی اوقات ممکن است دارای رنگدانه باشد. بیضه چپ کمی بزرگ‌تر از

شکل ۴-۱- دستگاه تولید مثل نر

۲-۴- دستگاه تولید مثل ماده

دستگاه تولید مثل پرنده ماده از دو قسمت تشکیل گردیده است:

۱- تخمدان: تخمدان چپ بزرگ و فعال و تخمدان راست کوچک و غیر فعال می‌باشد. تخمدان چپ در داخل محوطه بطنی و نزدیک کلیه‌ها قرار گرفته است و در پرنده بالغ شبیه خوشه انگور می‌باشد که از زرده‌های متعدد و به اندازه‌های مختلف تشکیل شده است که به آنها اووسیت گویند. از رسیدن این اووسیت‌ها زرده کامل و رسیده حاصل می‌گردد.

مهم‌ترین وظیفه تخمدان، تولید تخمک (زرده تخم مرغ) می‌باشد. زرده در واقع اندوخته غذایی تخمک می‌باشد. (شکل ۲-۴)

۲- مجرای تخم بر^۲: مجرای تخم بر لوله بزرگ، پهن و تا خورده‌ای است که قسمت اعظم محوطه بطنی به خصوص قسمت چپ را فرا گرفته و تا نزدیکی کیسه هوایی پستی ادامه دارد. سطح اویدوکت دارای عروق خونی زیادی می‌باشد و از ۵ قسمت تشکیل شده است (شکل ۳-۴):

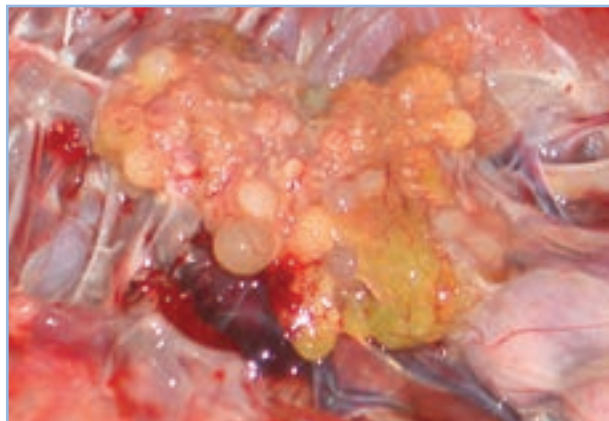
قسمت اول به شکل قیف بوده و در زیر تخمدان چپ قرار گرفته و به آن شیپور یا فانل^۱ می‌گویند.

قسمت دوم درازتر است ماگنوم^۴ نامیده می‌شود.

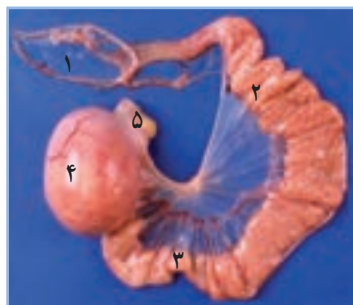
قسمت سوم تنگه^۵ نامیده می‌شود.

قسمت چهارم رحم یا زهدان^۶ است.

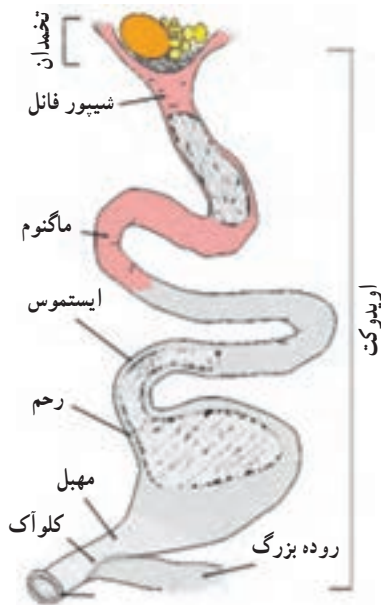
قسمت پنجم مهبل^۷ نامیده می‌شود که در داخل کلواک باز می‌شود.

شکل ۲-۴ - تخمدان مرغ

- ۱- شیپور فانل
- ۲- ماگنوم
- ۳- تنگه
- ۴- رحم
- ۵- مهبل

شکل ۳-۴ - دستگاه تولید مثل ماده

۱- ovary
۵- Isthmus

۲- oviduct
۶- Uterus

۳- Infundibulum, funnel
۷- vagina

۴- Magnum

و حجم زرده شروع به افزایش می‌کند. هنگامی که قطر فولیکول به اندازه کافی افزایش یافت، در قسمتی که فاقد رگ‌های خونی می‌باشد و استیگما نام دارد ترک بر می‌دارد و تخمک بالغ آزاد شده و از این زمان به بعد زرده نامیده می‌شود.

زرده تخم مرغ آزاد شده به داخل شیپور مجرای تخم‌بر می‌افتد که به این عمل تخمک‌گذاری می‌گویند. این مرحله ۱۸ تا ۲۰ دقیقه طول می‌کشد.

شیپور دارای دو وظیفه می‌باشد:

(۱) گرفتن زرده از تخمدان

(۲) محل برخورد اسپرماتوزوئید با زرده می‌باشد. اگر جفت‌گیری بین خروس و مرغ انجام شده و اسپرم به ناحیه شیپور رسیده باشد، با زرده تلاقی انجام می‌گیرد و باروری صورت می‌پذیرد و سلول تخم تشکیل می‌شود. سلول تخم شروع به رشد کرده و تولید لکه رویان (درکنار و بالای) زرده می‌کند که آن را نطفه می‌نامند. تخم بارور شده به قسمت ماگنوم می‌رسد و در این قسمت سفیده تخم مرغ در اطراف زرده تشکیل می‌شود.

سفیده دارای ۴ لایه متمایز است که عبارتند از:

(۱) شالاژ که به زرده چسبیده است.

(۲) سفیده داخلی رقیق.

(۳) سفیده غلیظ.

(۴) سفیده خارجی رقیق.

تخم سپس به ناحیه تنگه می‌رسد. در این ناحیه پوسته داخلی و خارجی تشکیل می‌شود (همان پوسته‌های نازکی که زیر پوسته صدفی قرار دارند). در رحم پوسته صدفی تخم تشکیل می‌شود که برای انجام آن حدود ۱۹ تا ۲۰ ساعت وقت لازم است.

کیسه هوایی که در قسمت پهن تخم قرار دارد در ناحیه مهبل به وجود می‌آید. در آخرین مرحله از تشکیل تخم، ماده‌ای

دستگاه تولید مثل در پرندگان اختلاف زیادی با پستانداران دارد زیرا جنین در پستانداران داخل رحم و در پرندگان خارج از رحم رشد و نمو می‌کند. دستگاه تولید مثل جنس ماده فقط برای تهیه و تولید تخم و نطفه‌دار کردن آن به کار می‌رود و از نظر رشد جنین وظیفه چندانی به جز چند ساعت اول بر عهده ندارد. طیور معمولاً در طی ۵ تا ۶ ماه بالغ می‌شوند و چند روزی پشت سر هم تخم می‌گذارند و سپس مدتی استراحت می‌نمایند. سیکل تناسلی بسته به ژنتیک و محیط متغیر است.

فعالیت عملی

شناسایی قسمت‌های مختلف دستگاه تولید مثل

طیور:

مواد و تجهیزات لازم:

لاشه مرغ و خروس، لوازم کالبد گشایی لاشه.

در آزمایشگاه و زیر نظر مربی آزمایشگاه، لاشه‌ها

را به دقت باز کنید. قسمت‌های مختلف دستگاه

تولید مثل خروس و مرغ را شناسایی کنید.

۳-۴- مراحل تشکیل تخم پرنده

تخمدان مرغ بالغ دارای تعداد زیادی تخمک می‌باشد که در حدود ۶ تا ۱۰ روز قبل از تخم‌گذاری یکی از تخمک‌ها شروع به رشد می‌کند و بزرگ می‌شود. تخم‌ها دارای غشای زرده هستند و زرده در بین آن قرار دارد.

زرده و غشای زرده از بافت رابط پوشیده شده که در این حالت به آن فولیکول می‌گویند و مویرگ‌های خونی زیادی آن را می‌پوشاند. به وسیله این مویرگ‌ها مواد غذایی به فولیکول می‌رسد

۴-۴- تغییرات روزانه رشد جنینی

نطفه پس از تشکیل، شروع به تقسیم و رشد می‌کند. در بدن مرغ و در حرارت مناسب بدن، مراحل اولیه رشد جنین صورت می‌گیرد. پس از تخم‌گذاری، به دلیل حرارت کمتر محیط نسبت به بدن مادر، رشد جنین متوقف می‌گردد. توقف رشد در این مرحله، لطمه‌ای به زندگی جنین وارد نمی‌کند و جنین برای مدتی خاصیت حیاتی خود را حفظ می‌کند. پس از مساعد شدن محیط، از جمله خوابیدن مادر بر روی تخم و یا قرار دادن در ماشین جوجه‌کشی، رشد و نمو نطفه ادامه می‌یابد و پس از ۲۱ روز جوجه از تخم بیرون می‌آید.

فعالیت عملی

یک عدد تخم مرغ پخته و یک عدد تخم مرغ تازه را شکسته و سعی کنید قسمت‌های مختلف تخم مرغ را مشاهده نمایید.

مراحل رشد و تکامل اعضای جنین از روز اول تا بیست و یک روزگی به شرح زیر می‌باشد که در شکل‌های (۴-۵) تا (۴-۲۴) مشاهده می‌نمایید.

در روز اول، لوله‌های اولیه، ستون فقرات، اعصاب، سر و چشم تشکیل می‌شود.

در روز دوم، قلب و گوش شکل می‌گیرد و ضربان قلب شروع می‌گردد.

در روز سوم، بینی، بال‌ها و پاها شکل می‌گیرد.

در روز چهارم، زبان و در روز پنجم، دستگاه تناسلی و تمایز جنسی تشکیل می‌شود.

در روز ششم، منقار و پنجه‌ها شکل می‌گیرد و در روزهای هفتم تا دهم پرها و منقار تشکیل می‌گردد.

مرطوب روی منافذ پوسته را می‌پوشاند.

تخم با حرکات دودی به کلوآک می‌رسد و از راه مقعد خارج می‌شود.

به طور معمول ابتدا سر باریک تخم مرغ با عبور از مجرای تخمدان تشکیل می‌گردد. جالب است بدانید که در عمل تخم‌گذاری ابتدا سر پهن تخم مرغ از بدن دفع می‌شود.

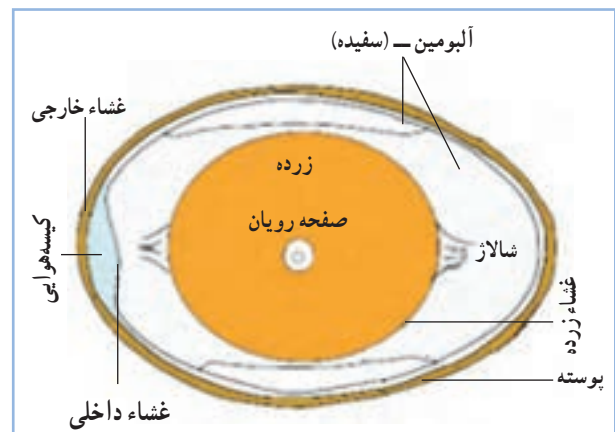
به طور متوسط فاصله دو تخم‌گذاری متوالی ۲۶/۵ ساعت است و فاصله تخم‌گذاری تا تخم‌اندازی بعدی ۱۴ تا ۷۵ دقیقه است.

تمام مراحل تشکیل تخم و تخم‌گذاری تحت تأثیر هورمون‌های جنسی و عوامل خارجی می‌باشد. تخمک‌اندازی و تخم‌گذاری تحت تأثیر روش‌شنایی و تاریکی می‌باشند.

ساختمان تخم از قسمت‌های زیر تشکیل شده است

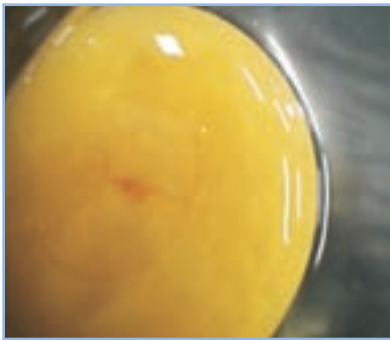
(شکل ۴-۴):

- ۱- صفحه رویان
- ۲- زرده
- ۳- سفیده
- ۴- پوسته نازک (داخلی و خارجی)
- ۵- پوسته صدفی
- ۶- کیسه هوایی

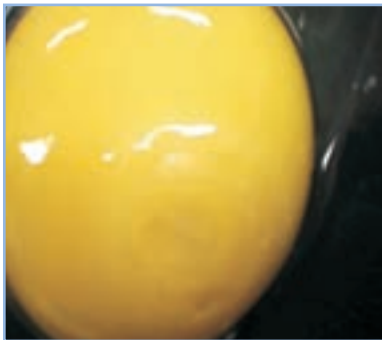

شکل ۴-۴- قسمت‌های مختلف تخم مرغ

در روز چهاردهم جنین در موقعیت اصلی خود یعنی سر به طرف قسمت بزرگ تخم مرغ (کیسه‌هوایی) قرار می‌گیرد. در روزهای شانزدهم و هفدهم، سفیده به طور کامل جذب و مایع جنینی کاهش می‌یابد. منقار و پنجه‌ها کاملاً سخت و شاخی شده و منقار به طرف اتاقک هوایی حرکت می‌کند. در روز نوزدهم، کیسه زرده به داخل حفره بدنی وارد می‌شود. و برای اولین بار جنین توسط ریه‌هایش شروع به تنفس می‌کند. در روز بیستم، جنین همه فضای تخم مرغ به جز کیسه هوایی را پر می‌کند و سر زیر بال راست قرار می‌گیرد. در اثر انقباض ماهیچه گردن و زائده منقار بالا پوسته سوراخ می‌شود و در روز بیستم و یکم، جنین از تخم خارج می‌شود.

شکل ۷-۴- روز سوم

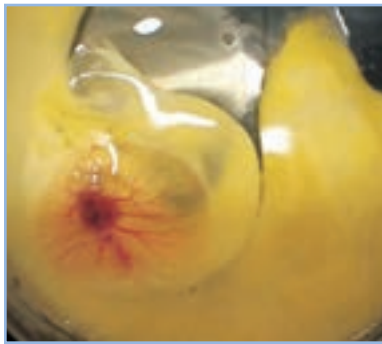
شکل ۶-۴- روز دوم

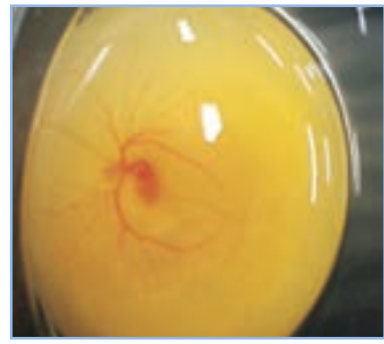
شکل ۵-۴- روز اول

شکل ۱۰-۴- روز ششم

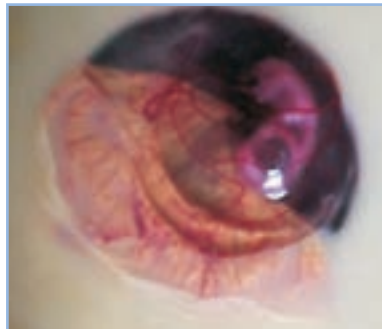
شکل ۹-۴- روز پنجم

شکل ۸-۴- روز چهارم

شکل ۱۳-۴- روز نهم

شکل ۱۲-۴- روز هشتم

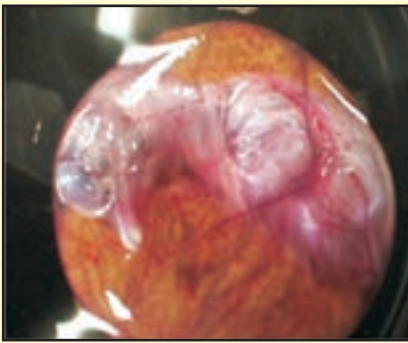
شکل ۱۱-۴- روز هفتم

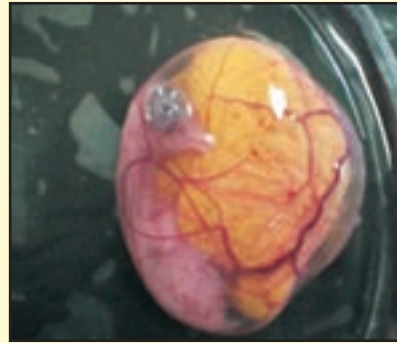
شکل ۱۵-۴- روز یازدهم

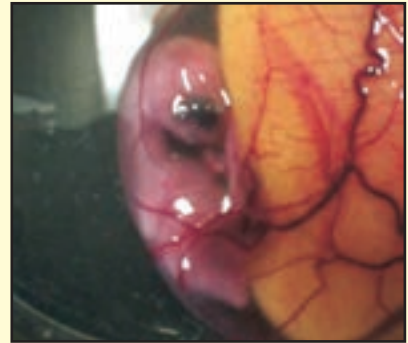
شکل ۱۴-۴- روز دهم

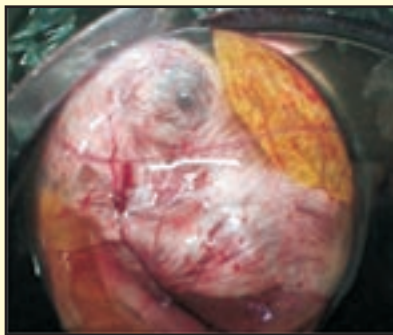
شکل ۱۸-۴- روز چهاردهم

شکل ۱۷-۴- روز سیزدهم

شکل ۱۶-۴- روز دوازدهم

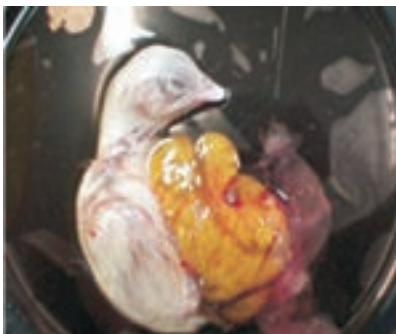
شکل ۲۰-۴- روز شانزدهم

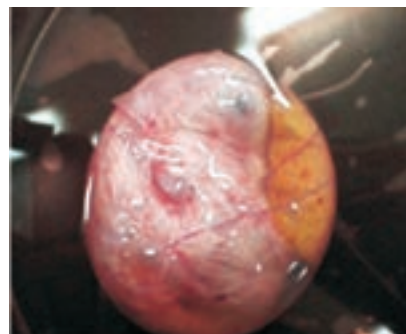
شکل ۱۹-۴- روز پانزدهم

شکل ۲۳-۴-روز نوزدهم

شکل ۲۲-۴-روز هجدهم

شکل ۲۱-۴-روز هفدهم

شکل ۲۴-۴-روز بیست و یکم

فعالیت عملی

تعداد مناسبی تخم مرغ نطفه‌دار را تهیه کنید و در ماشین جوجه کشی قرار دهید. سپس در روزهایی مطابق شکل‌های (۴-۵ تا ۴-۴) آنها را شکسته و جنین‌ها را مشاهده کنید. مشاهدات خود را با تصاویر و متن درس مقایسه کنید.

آزمون پیمانۀ مهارتی ۴

- ۱- دستگاه تولید مثل جنس نر شامل ... و ... می باشد.
- ۲- اندازه کدام بیضه در خروس بزرگتر است؟
- ۳- وظیفه بیضه در تولید مثل چیست؟
- ۴- دستگاه تولید مثل پرنده ماده از چند قسمت تشکیل گردیده است؟ توضیح دهید.
- ۵- در دستگاه تولید مثل طیور تخمدان چپ ... و ... و تخمدان راست ... و ... می باشد.
- ۶- مهم ترین وظیفه تخمدان چه می باشد؟
- ۷- قسمت های مختلف مجرای تخمدان (اویدوکت) را نام ببرید؟
- ۸- چرا دستگاه تولید مثل در پرندگان با پستانداران اختلاف دارد؟
- ۹- تخمک گذاری (اوولاسیون) چیست؟
- ۱۰- وظیفه شیبور یا فانل چه می باشد؟
- ۱۱- در قسمت ماگنوم چه قسمت هایی از تخم تشکیل می شود؟
- ۱۲- پوسته های نازک داخلی و خارجی در کدام قسمت مجرای تخم تشکیل می شود؟
- ۱۳- در رحم چه قسمتی از تخم تشکیل می شود و چند ساعت زمان نیاز دارد؟
- ۱۴- کیسه هوایی در کدام قسمت از مجرای تخم تشکیل می گردد؟
- ۱۵- به طور متوسط فاصله دو تخم گذاری متوالی ... ساعت و فاصله تخم گذاری تا تخم گذاری بعدی ... تا ... دقیقه است.
- ۱۶- مراحل تشکیل تخم و تخم گذاری تحت تأثیر چه عواملی هستند؟
- ۱۷- ساختمان تخم از چه قسمت هایی تشکیل شده است؟ نام ببرید.
- ۱۸- چرا پس از تخم گذاری، رشد جنین متوقف می گردد؟